

Hvordan blir trygdeeksport omtalt og gitt mening av VG før og etter NAV-skandalen?

En kritisk diskursanalyse av VG-saker om trygdeeksport i perioden 2012–2019

Fredrik Holtekjølen

Bachelorstudent, Institutt for journalistikk og mediefag, OsloMet – Storbyuniversitetet
fredrikfolke@hotmail.no

Elsebeth Frey

Dosent, Institutt for journalistikk og mediefag, OsloMet – Storbyuniversitetet
elsefrey@oslomet.no

Sammendrag

Høsten i 2019 annonserte arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie, NAV-direktør Sigrun Vågeng og riksadvokat Tor-Aksel Busch at NAV hadde feiltolket EØS-regelverket, og at flere trygdemottakere var blitt uriktig dømt for trygdeeksport. Feiltolkningen som ble gjort av norske myndigheter, skulle siden bli navngitt *NAV-skandalen* i mediene. I denne studien ser vi på hvordan VG dekket trygdeeksport og trygdemottakere i periodene før og etter pressekonferansen i 2019. Ved hjelp av kritisk diskursanalyse analyserer vi et utvalg artikler. Perioden før skandalen er preget av en svindlerdiskurs og en elitediskurs i VGs dekning. I perioden etter ser vi et klart skifte, hvor nå trygdemottakerne får lov til å fortelle sine historier. I disse artiklene trår offerdiskursen frem. Felles for periodene før og etter at nyheten sprakk, er et ubalansert kildeutvalg og tendenser til at journalistene ikke utøver kildekritikk i sine artikler og er lite bevisst på sine egne holdninger.

Nøkkelord

NAV-skandalen, svindlerdiskurs, offerdiskurs, kildekritikk, journalistikk

Abstract

The autumn of 2019, Norwegian authorities announced that NAV had misinterpreted the EEA regulations, and that several social security recipients had been wrongly convicted of social security exports. This misinterpretation would later be dubbed in media as the *NAV-scandal*. In this study, we look at how VG covered social security exports and social security recipients in the periods before and after the press conference in 2019. Using critical discourse analysis, we analyze a section of articles. In the period before the scandal are the articles characterized by a discourse of swindlers and an elite discourse in VG's coverage. In the period after, we see a clear shift when the social security recipients are allowed to tell their stories. In these articles, the discourse of victims emerges. Common to the periods before and after the news broke, we find an unbalanced source selection, and tendencies that journalists do not criticize sources in their articles, and they are unaware of their own bias.

Keywords

Export of social security, discourse of swindlers, discourse of victims, critical source review, journalism

Innledning

Den 28. oktober 2019 annonserte tidligere arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H) sammen med NAV-direktør Sigrun Vågeng og riksadvokat Tor-Aksel Busch at NAV hadde feiltolket EØS-regelverket. Norske trygdemottakere hadde blitt uriktig dømt for såkalt trygdeeksport. NAV mente at de ikke kunne motta trygd hvis de oppholdt seg i utlandet, mens EØS-regelverket tillater fri flyt mellom EU- og EØS-land. Mediene stilte kritiske spørsmål til politikere, byråkrater, jurister og forsvarere gjennom hundrevis av medieoppslag. Trygdemottakere som tidligere hadde blitt anklaget for trygdesvindel, fikk etter pressekonferansen spalteplass hvor de fortalte om situasjonen. Mediene er med på å påvirke den offentlige samtalen gjennom ord- og bildebruk, kildemateriale og hvem som får komme til orde. I denne artikkelen ser vi på hvordan trygdemottakere og trygdeeksport omtales i VG. For å ikke bake inn negativt ladete ord i vår problemstilling avstår vi fra ord som trygdemisbruk og svindel i vårt forskningsspørsmål. Vår problemstilling er: Hvordan blir trygdeeksport omtalt og gitt mening av VG før og etter NAV-skandalen?

Artikkelen fortsetter med teoretiske perspektiver og metode før vi presenterer og analyserer resultatene våre.

Teoretiske perspektiver

Journalistikkens samfunnsoppdrag

Journalister og redaktører har forpliktet seg til journalistikkens samfunnsoppdrag gjennom Norsk Presseforbunds etiske normer i Vær Varsom-plakaten. For vår studie er særlig underpunktene 1.1, 1.2, 1.4 og 1.5 av samfunnsoppdraget relevante (Norsk Presseforbund, 2021).

Journalistikkens samfunnsoppdrag er basert på ideen om at journalistikken er fri og uavhengig. Samfunnsoppdraget regnes som en etisk fordring, og slik har pressen et sosialt ansvar (Bjerke, 2010, s. 68). Samtidig er idealet at journalistens meninger og holdninger ikke skal komme frem i det journalistiske materialet. Oltedal og Ytterstad (2012, s. 59) skriver: «Dersom journalistens syn på politikk og verdier blir kjent, kan det skygge for eller svekke tiltroen til den informasjonen journalisten legger fram.» Journalistikken kalles den fjerde statsmakt og baserer seg på tanken om at journalistikken skal være kritisk og granskende (Allern, 2018 s. 246). I Vær Varsom-plakaten står det at pressen skal «informere om hva som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold» (Norsk Presseforbund, 2021, pkt. 1,4).

Pressen skal i teorien også vurdere hvordan de forvalter det sosiale ansvaret som samfunnsoppdraget er. Imidlertid problematiserer Allern (2003) i et innlegg i *Journalisten* hvordan dette kritiske søkelyset er i en klemme. Han påpeker at det er liten interesse i bransjen for å undersøke hvordan mediene forvalter sin egen definisjonsmakt, regi og dramaturgi, og hvordan disse komponentene setter preg på samfunnsfelt, institusjoner og politikk. Når mediene ikke ser på bransjens egen deltakelse i definisjonsmakten, svekkes muligheten til å stille de kritiske spørsmålene. Det kan føre til at mediene overser miljøer, problemer og kilder. Allern mener at det som forsvinner fra nyhetsbildet, også forsvinner fra samfunnsdebatten.

Medieinnholds påvirkningskraft, definisjonsmakt og kilder

I et demokratisk samfunn tenker en seg at samfunnsborgeren har adgang til og kan benytte seg av massekommunikasjonskanaler, og dermed delta i definisjonsmakten. I realiteten har samfunnsborgerne liten tilgang til kanalene og følgelig en lite aktiv rolle i produksjon av diskurser og meninger (van Dijk, 1996, s. 11–13). Dessuten bruker pressen i stor grad mek-

tige, institusjonelle eliter som nyhetskilder (Allern, 2018, 1996). Følgelig fungerer pressen som et talerør for de sosialt synlige, de som har makt og posisjon, noe som går på bekostning av de ressursfattige, usynlige kildene som ikke deltar i meningsfellesskapet.

I Lisbeth Morlandstøs studie om mediens representasjoner av psykisk syke uttaler profesjonelle kilder, som politikere og leger, seg på vegne av pasientene. De som sliter med psykisk sykdom, utelukkes fra meningsfellesskapet fordi de ikke får uttale seg på egne vegne (Morlandstø, 2010, s. 110–120). Mette Marie Roslyng (2020) ser på mediens individualisering av mental sykdom, der pasienten selv er kilde. Hun finner at pressen både opprettholder og skaper stigma gjennom en rekke representasjoner av mennesker med mentale lidelser. De blir knyttet til kriminalitet, uføretrygd eller andre sosialt uakseptable kategorier (Roslyng, 2020, s. 87). Et annet aspekt hun løfter frem, er at når pasientene deltar med sin egen røst i meningsfellesskapet, mener enkelte psykisk syke at de ble hentet inn av redaksjonen for å eksemplifisere en spesifikk lidelse. Slik underbygges forutinntatte sosiokulturelle holdninger knyttet til psykisk sykdom, noe som ikke nødvendigvis fjerner stigmaet (Roslyng, 2020, s. 96). Vi vil argumentere for at Roslyng og Morlandstøs funn har overføringsverdi til vårt materiale.

Det finnes teorier som tar for seg hvorvidt medieinnholdet har reell påvirkningskraft på hvordan publikum oppfatter samfunnet og deres holdninger (se Aalberg, 2012, s. 205–222). Cohen (1963) påpeker at mediene ikke bestemmer hvilke meninger publikum skal ha, men derimot bestemmer hva publikum skal mene noe om. Det mediene setter på dagsordenen, antas å ha en klar sammenheng med hva som får offentlig oppmerksomhet. Aalberg peker på at selv om mediene ideelt sett bør være et kritisk korrektiv til andre makthavere, kan en spørre seg hvor balansert mediedekningen av politikk er (Aalberg, 2012, s. 208).

Mediene former menneskers verdensoppfatning, deres holdninger, verdier og sosiale relasjoner, mener Norman Fairclough (1995). Denne mediemakten utvises blant annet i måten journalister rammer inn saker på, og i deres språkbruk. Ordene som brukes for å kommunisere med leseren, er en del av det å ramme inn en tekst. Rammer inngår i den kognitive strukturen vi tenker med. Det vil si at vi tar i bruk begreper som passer sammen og gir mening. Allern (2018) bruker et eksempel om handel. Her sier han at ord som selger, kjøper, varer og penger hører sammen. Vi oppfatter at roller og hendelser henger sammen gjennom en kjede av relaterte ord. Gjennom å bruke rammer systematiserer vi tekstens budskap og tolker deres mening. Rammene som etableres, påvirker leserens oppfatning av en sak og hvordan en inviteres til å se på saken (Allern, 2018, s. 219). Slik påvirker mediens dagsorden også hva leserne er opptatt av. Når det kombineres med tolkningsrammer, kan mediene i tillegg påvirke hvilken mening publikum har i de prioriterte sakene (Aalberg, 2012, s. 227). Teorier om mediens tolkningsrammer hevder at en entydig tolkningsramme gir et uforberedt publikum lite rom for egen refleksjon eller motforestillinger. Douglas Kellner (2003, s. 9) argumenterer for at tolkningsrammene mediene etablerer, gir publikum redskapene til å kategorisere andre mennesker i båser som *vi* og *dem*. Denne definisjonsmakten gjør at mediene for eksempel gjennom å etablere *oss* og *dem* kan legitimere at ressursvake forblir undertrykte. *Oss* appellerer til den generelle leseren, mens *dem* i vårt tilfelle blir trygdemottakeren.

Nærhetsetikken, som også er sentral for denne artikkelen, baserer seg på at når vi møter enkeltindividet, fjernes generalisering og kategorisering (Brurås, 2010, s. 97). Ved hjelp av nærhetsetikken kan også stereotyper fjernes. En stereotypi kan være en fin måte å beskrive noe eller noen med få ord, men ofte kan det virke stigmatiserende for dem som blir utsatt for en stereotypi. Utgangspunktet er at stereotyper er stivnet i våre mentale strukturer (Fonn et al., 2012; Bjerke, 2012).

Metode

Som grunnlag for våre kvalitative analyser bruker vi VG, som er en meningsbærende aktør i det offentlige ordskiftet og Norges største avis med et opplag på 287 315 (MBL, 2020). Herfra tok vi i bruk to nøkkelord som utgangspunkt for datafangsten som vi nå vil rede-gjøre for.

I VGs egen søkemotor gir nøkkelordet trygdemisbruk 356 saker ved søk i februar i 2021. Bakgrunnen for at dette nøkkelordet ble valgt, beror på at med NAV-skandalen som bak-teppe viser det seg at det ikke dreier seg om misbruk av trygdeytelser, men NAVs feiltolk-ning av EØS-regelverket. Dette visste ikke pressen før nyheten sprakk, og alternative nøk-keord ga lite datafangst. Problemstillingen vår er å se på hvordan media omtalte trygde-mottakerne i et maktkritisk perspektiv i tråd med Faircloughs metoder for kritisk diskursanalyse (1995). Pressen tok i bruk trygdemisbruk som begrep i sin dekning av tryg-deeksport. I vår problemstilling bruker vi imidlertid trygdeeksport som begrep, da dette er det minst ladede og mest hensiktsmessige begrepet i henhold til vårt ståsted som forskere.

VGs søkemotor gir også treff på saker fra E24, men de artiklene har vi valgt å se bort fra. Vi har i tillegg brukt periodene før og etter NAV-skandalen som skille for utvelgelsen av materialet. Fra perioden før skandalen har vi valgt fire artikler. Artiklene er valgt fordi vi mener de er representative for VGs dekning før pressekonferansen 28. oktober 2019.

For perioden etter skandalen, tok vi i bruk nøkkelordet NAV-skandalen. Dette nøkkel-ordet ble valgt fordi vi ønsker å se på mulige diskursendringer rett etter NAV-skandalen. Andre nøkkelord viste seg å gi treff på materiale før nyheten sprakk. Vårt søk ga 927 artikler. Til vår analyse valgte vi tre artikler, som alle ble publisert rett etter pressekonferan-sen. Det var her Hauglie, Vågeng og Busch fortalte at myndighetene hadde feiltolket EØS-regelverket. Vi mener det er interessant å undersøke tre artikler som ble publisert samme dag som og en og to dager etter at myndighetene snudde. Kanskje burde vi utvidet tidspers-pektivet og analysert også VG-artikler publisert på et senere tidspunkt, men vi vil argu-mentere for at artikler forfattet rett etter en dramatisk endring i myndighetenes tolkning av EØS-vedtaket, er spesielt interessant å se nærmere på.

Totalt har vi valgt ut syv artikler på grunnlag av publiseringsdato før og etter skandalen. Alle er oppgitt i referanselisten. Vi har ikke laget en representativ studie, men har valgt gå i dybden på syv artikler. Det henger nært sammen med metoden kritisk diskursanalyse, som skal innby til nærlesning av en mindre mengde data.

Videre vil det alltid være en svakhet ved utvalget at fire saker er fra perioden før NAV-skandalen sprakk, og tre er fra tiden etter. Imidlertid viste en rask innholdsanalyse av søke-resultatene også at *etter* NAV-skandalen handlet artiklene om ofrene. Vi fant det ikke hen-siktsmessig å analysere mer enn tre artikler etter skandalen, da det øvrige saksutvalget hadde noenlunde samme tematikk og kildeutvalg. For å best operasjonalisere problemstil-lingen har vi valgt å bruke kritisk diskursanalyse, som innbyr til nærlesing. Kritisk diskur-sanalyse er et nyttig verktøy for å avdekke meningsinnholdet i tekstmateriale og hvordan språklige systemer gir mening til ulike temaer (Skovholt & Veum, 2014, s. 36). Slik kan vi undersøke hvilken representasjon av virkeligheten VG konstruerer i artiklene sine om tryg-deeksport. Denne representasjonen av virkeligheten kalles diskurs, altså en bestemt måte å snakke om og forstå verden på (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 9). Uten å påberope oss å vite holdningene journalistene har, kan kritisk diskursanalyse være et analytisk verktøy for å finne tekstenes meninger og holdninger. I tillegg er analysen multimodal, som viser til at vi ikke bare ser på det skriftlige, men også visuelle komponenter (Hågvar, 2016, s. 46), her-under hvem som er avbildet i saken. Bildemotivet indikerer hvem som får styre menings-innholdet og publikums oppmerksomhet, mener Susan Sontag (2004, s. 108), som skriver:

«Offentlighetens oppmerksomhet styres av mediernes oppmerksomhet – hvilket i hovedsak vil si av bilder.» Et bilde er polysemisk, altså bærer flere meninger på en gang. Følgelig blir det også aktuelt å analysere bildeteksten, for publikum styres i en bestemt retning ved hjelp av bildetekster (Simonsen, 2012, s. 398).

I Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse er hovedvekten lagt på nærgående analyser av tekstforfatterens språklige valg og om tekster kan bære med seg en diskursiv makt gjennom å legitimere bestemte diskurser (Hågvar, 2016, s. 41). Følgelig vil vi analysere tekstene opp mot et maktperspektiv og se på følgende: Hvilke ord og begreper brukes for å danne en diskurs? Hvem får komme til orde i nyhetsartiklene? Hvem blir utelatt fra meningsfellesskapet? En måte å få svar på disse spørsmålene på er å ta i bruk tekstanalyseverktøyet sosialsemiotikk, der en ser på hvordan språket blir brukt for å oppkonstruere representasjoner av det som tar plass i verden – med andre ord: hvordan vi bruker språk for å skape samfunn (Machin & Mayr, 2012, s. 17). En slik tilnærming til tekstanalyse vil hjelpe oss med å finne underliggende meningsinnhold og diskurser som VG etablerer i møte med trygdeeksport. Vi ser nærmere på agens, altså den som handler (Yule, 2017 s. 127; Svennevig, 2001, s. 174) og patiens, den som handlingen går utover (Yule, 2017, s. 127). Videre undersøker vi antakelser som er tatt for gitt og bygget inn i ytringer, såkalte presupposisjoner eller forhåndsantakelser (Svennevig, 2001, s. 51), og implikasjoner eller implisitte budskap, som betyr at mennesker foretar en kontekstuell utfylling som følge av en forutsetning i teksten (Svennevig, 2001, s. 69–70). Dessuten ser vi på konnotasjoner, det vil si ords verdi eller følelsesladde betydning, som fremkaller assosiasjoner (Svennevig, 2001, s. 35). Det er videre nyttig for oss å analysere referentkjeder, som betyr at ord danner en kjede av meningsinnhold (Eide, 2002, s. 71), samt å undersøke om tekstene «er spesielt opptatt av en bestemt side ved virkeligheten», såkalt overleksikalisering (Svennevig et al., 1999, s. 144). Vi ser også på vinkling av nyhetsartiklene. Avslutningsvis knytter vi funnene opp mot potensielle sosiokulturelle utslag VGs omtale av trygdemisbruk har. I tråd med Faircloughs makt-kritiske tilnærming drøfter vi funnene opp mot journalistikkens samfunnsoppdrag.

Funn og analyse

Nedenfor vil vi presentere og diskutere funnene. Først presenterer vi hvilke semiotiske valg av ord og begreper journalistene har tatt, og peker på tre diskurser som trer frem. Deretter ser vi på kildeutvalget før konklusjonen kommer.

Svindlerdiskursen

Av artiklene før NAV-skandalen avleder vi svindlerdiskursen. Innledningsvis analyserer vi semiotiske valg for ord og begreper i artikkelen *Nav jakter på stor-snyltere* fra 2012 (Nilssen, 2012).

Når vi ser på verbet jakte, som er brukt i tittelen, vekker det konnotasjoner. Jakte betyr å jakte på noe. Når journalisten i artikkelen setter verbet i sammenheng med NAV og trygdemottakere, får det overført betydning og blir et språklig bilde. Det appellerer til leserens grunnforståelse av jakten mellom et rovdyr og et bytte, og en ser for seg en dramatisk jakt mellom NAV og trygdemottakere. I tittelen står det ikke noe om hvem disse storsnylterne er. Er de syke, utenlandske eller eldre? Når det ikke er spesifisert, kan publikum tolke det dithen at *alle* trygdemottakere er storsnyltere. Mediernes dagsordenseffekt hevder at publikums meninger kan endres ut fra hvilken tolkningsramme en nyhet settes inn i. Rammen for tolkning avledes fra hvordan mediene vektlegger en sak, og fra hvilket ståsted (Aalberg, 2012, s. 227). I denne artikkelen vektlegges misbruk sett gjennom NAVs øyne, og trygde-

mottakernes stemmer høres ikke. Tittelens agens er NAV, og storsnylterne blir patiens. Det eneste leseren konkret kan forestille seg, er NAV, og leserens fortolkning blir automatisk fra etatens side. Ordet storsnyltere er også et ladet begrep, og det spiller på en stereotypi at trygdemottakere snylter på velferdskassa. Iblant kan stereotypier hjelpe oss å kategorisere mennesker på en kraftfull måte med få ord. Samtidig kan storsnyltere virke avhumaniserende og redusere menneskene bak ordet kun til handling.

Artikkelens ingress sier følgende: «Ved å intensivere jakten på de største snylterne har NAV anmeldt saker for et rekordstort beløp i år» (Nilssen, 2012). NAV representerer det offentlige, og en mulig tolkning kan være at den norske staten jakter på dem som utnytter velferdsstaten. Tilliten til staten er høy i Norge (Norges Domstoler, 2020), og en legitim tolkning vil være at det å anmelde er riktig. Ved bruk av verbet intensivere legger en til grunn at trygdemisbruk har blitt hyppigere, og etaten må trappe opp jakten på misbrukere. Ordene intensivere, jakte og rekordstort inngår i en referentkjede gjennom teksten og spiller opp under svindlerdiskursen. Referentkjeden anskueliggjør hva VG legger vekt på. Meningsinnholdet kan oppfattes slik at noen misbruker velferdsstaten og dens goder. Dermed etableres et *vi* representert gjennom Nav og et *dem* som misbruker godene (Kellner, 2003). Roslyng (2020) finner at individualiseringen minsket, men også forsterket stigma knyttet til psykiske lidelser. Imidlertid ser hun ikke et *vi* som snakker om *dem*, slik vi finner her. Likevel: Der ekspertkildene uttaler seg, blir det etablert en tingliggjøring av pasientene som sliter med psykiske lidelser, hvor ekspertene forklarer psykiske lidelser ut fra helsevesenets praksis, som plasserer individet inn i en medisinsk kategorisering. Roslyngs funn kan knyttes til trygdemottakerne, for ekspertene som uttaler seg om trygdemottakerne, snakker om dem som en enhet og tingliggjør dem. NAV representerer *vi*-et, som snakker om trygdemottakerne som *dem*.

Ingressen (se over) appellerer til leserens etiske vurdering. Vi blir ikke fortalt *hvem* disse misbrukerne er, men at de er blant de største. Det er derfor vanskelig for leseren å vite om det er mennesker som er på sykepengen, barnetrygd eller innenfor en annen ordning. I tillegg fordrer setningen en implikasjon, for premisset «Nav intensiviteter jakten» skal være logisk. Den gitte forutsetningen er at trygdemottakerne faktisk *har* svindlet. Denne implikasjonen er feilaktig, for foreløpig er trygdemottakerne anmeldt av NAV, men ikke dømt av domstolene. I første avsnitt i artikkelen skriver journalisten: «lurt til seg». Det er snakk om 369 personer som skal ha lurt til seg trygd. Det er en presupposisjon at de faktisk har gjort det. Uttrykket lure til seg er ikke en observasjon, men en etisk vurdering fra journalisten. Her røper journalisten sin holdning til trygdeeksport, da lure betyr å føre noen bak lyset med vilje. Når de 369 personene som har blitt tatt for trygdemisbruk, blir satt sammen med det å lure til seg, er en nærliggende tolkning at alle personene med overlegg har misbrukt ordningene. Det er premisset for setningen, uten at journalisten faktisk kan vite sannhetsgehalten.

I artikkelen *Aldri har det vært anmeldt mer trygdesvindler* (Alvsing, 2016) opprettholdes svindlerdiskursen. I ingressen siteres tidligere arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie. Hun sier at nå skal svindlere tas. Hauglie mener at 302 millioner kroner er et urovekkende høyt tall. Videre sier hun at trygdemisbruk er alvorlig økonomisk kriminalitet, og at: «det er viktig å ta dem som bevisst forsøker å utnytte våre trygdeordninger» (Alvsing, 2016). Gjennom presupposisjoner etableres en linje mellom misbrukspotten på 302 millioner kroner og alvorlig økonomisk kriminalitet. Meningsinnholdet blir at alle anmeldelsene er alvorlig økonomisk kriminalitet. Vi vil påpeke at selv om NAV anmelder, er det ikke avsagt dom. Likevel forteller artikkelen leseren at de anmeldte trygdemottakerne er kriminelle, og at de handler med overlegg. I tillegg sier Hauglie at det er «nye» som avdekkes, som ikke anmel-

des. Det blir ikke redegjort for hvor mye «mye» er, og det blir hengende i luften som en indikasjon på at det finnes mye grums blant trygdemottakere som ikke blir anmeldt.

Trygdemisbruk var et større politisk tema rundt 2014–2016. Artikkelen *Aldri har det vært anmeldt mer trygdesvindler* er fra denne perioden. Anniken Hauglie (H) må antas å ha en politisk agenda, og målet ser ut til å være å ta flere svindlere. Videre i artikkelen står det at trygdemottakere ble anmeldt «for å ha svindlet til seg dagpenger og arbeidsavklaringspenger [...]» (Alvsing, 2016). Journalisten bruker verbet svindle, som er et negativt ladet ord. Å svindle har synonymmer som å tuske til seg, å bedra og å jukse. Det er en uheldig omgang med ord som er med på å stigmatisere hele gruppen. Svindlerbegrepet i teksten nærmer seg overleksikalisering. Vi ser det som en indikator på at journalisten har en forutinntatt holdning til trygdemottakere.

Videre bruker journalisten anføringsverbet opplyser, og slik går journalisten god for Hauglie og legitimerer at statsråden kommer med en faktaopplysning om at NAV-kontrollene er blitt mer effektive. Svindlerdiskursen får enda et nytt perspektiv når statsråden siteres på at «de som svindler ikke bør føle seg trygge» (Alvsing, 2016). Det er uklart hvem «de» er, men antakelig betyr det trygdemottakerne.

Roslyng (2020, s. 81) problematiserer pasienters møte med pressen og skriver: «Media representations and public debate can be seen to contribute to creating particular patient identities, which may be stigmatising, through media practices and discursive, linguistic and textual strategies.» Det har en overføringsverdi til trygdemottakerne som anmeldes for urettmessig utbetaling av trygd. De journalistiske språklige valgene journalisten tar, etablerer en diskurs om at deres rolle som trygdeyttere er under tvil, og de «bør ikke føle seg trygge» (Alvsing, 2016). Slik bidrar svindlerdiskursen til stigmatisering.

Elitediskursen

Van Dijk (1996, s. 11–13) mener at tilgang til mediene gir tilgang til diskursene og dermed mulighet til å kontrollere og opprettholde makt. Også Fairclough (1995, 2001) skriver at den som kontrollerer diskursene, utøver makt. I avsnittene om elitekilder knytter vi an til makt og avmakt. Vi kunne her inkludert de artiklene vi allerede har analysert, for også de VG-artiklene viderebringer ukritiske gjengivelser av opplysninger og tall som er presentert av politikere eller etaten NAV. Særlig ser vi det i artikkelen *Aldri har det vært anmeldt mer trygdesvindler*, der arbeidsminister Hauglie er den som snakker og er avbildet (Alvsing, 2016). Funn om bildemotiv er noe vi også presenterer i elitediskursen. Det å komme til orde i en artikkel inkluderer nemlig den som er avbildet. Med Sontag (2004) kan en si at den som figurerer på hovedbildet, styrer leserens oppmerksomhet.

Eriksson vil gjøre Nav-svindlerne utrygge (Jahren, 2015) er den første artikkelen vi analyserer her. Den er vinklet på tidligere arbeids- og sosialminister Robert Erikssons (FrP) syn på trygdemisbruk. Når journalisten velger bildet av Eriksson, vet leseren at det er Eriksson saken handler om, og at det er han som uttaler seg. Vår oppmerksomhet rettes mot ham. Slik knytter bildet seg til diskursbegrepet, i dette tilfellet elitediskursen.

La oss se nærmere på hvordan det språklige bidrar i elitediskursen. Allerede i tittelen røpes vinklingen. Ministeren navn er nevnt, og han vil «gjøre Nav-snylterne utrygge» (Jahren, 2015). I denne saken er Eriksson én av to politikerkilder – den andre er Hårek Elvenes (H) fra justiskomiteen på Stortinget. Når mediene åpner for (politiker)stemmer, bør en regne med at kildene har sin egen agenda (Aalberg, 2012, s. 208–209). Fem år tidligere kom Eriksson med et politisk utspill og sa at trygdemani er i ferd med å bli en ny nasjonal sykdom (NTB, 2010). Det er ikke uproblematisk at kun to politikere får uttale seg i VG-saken, som dreier seg om en sårbar gruppe i samfunnet. Som Sigurd Allern (2003) påpeker

i et innlegg i *Journalisten*: «På sitt verste kan nyhetsmedier fungere som en utenomrettslig domstol med journalister i rollen som etterforsker, anklager og dommer, men der den taltale i praksis er uten forsvarer.» I artikkelen vi analyserer, er trygdemottakeren uten forsvarer. Journalisten henter ikke inn kritiske motstemmer til politikerne og kjører elitekildenes perspektiv ut til publikum. Pressen har definisjonsmakt, kan styre, etablere og støtte diskursen (Fairclough, 1995). Når mediene knytter seg tett til elitegruppers interesser, går de på akkord med pressens troverdighet (Allern, 2003). Samtidig arbeider de i strid med Vær Varsom-plakatens punkt 1.2, som fremhever: «Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk», og deler av punkt 1.5: «Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennenes og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter [...]» (Norsk Presseforbund, 2021, pkt. 1.2, 1.5). I sin omgang med elitekilder fungerer journalistene som makthavernes medgjørliche referenter. NAV-brukerne får ikke komme til orde; de blir usynliggjort i debatten og utelatt fra meningsfellesskapet (Allern, 1996), slik det kommer til uttrykk i VG-artiklene vi har sett på så langt. Hvorvidt en slik eliteorientering påvirker meningene til publikum, er uvisst, men om ikke pressen bestemmer hvilke meninger vi skal ha, legger de til rette for hva vi skal mene noe om (Cohen, 1963).

Videre står det i artikkelen: «Nav blir flinkere [...] til å ta de store fiskene, og det er jeg kjempeglad for» (Jahren, 2015). Setningen krever en presupposisjon, og det er at NAV tidligere har vært dårlige til å ta trygdemisbruk, og at det finnes dem som grovt utnytter trygdeordningene. Dernest brukes det flere konnotasjoner, og ett eksempel stikker seg ut: «sugerør i trygdekassa». Konnotasjonen er hentet fra et sitat fra Eriksson, hvor han mener trygdemottakere har direkte adgang til trygdekassen. Uttrykket er sterkt ladet og vekker forestillinger som er stigmatiserende.

Nå ser vi på artikkelen *Slik tar hun NAV-svindlerne*, som handler om tidligere NAV-sjef Sigrun Vågeng (Haugan, 2016). Her er NAV-direktøren bildemotiv for saken. Tittelen og hovedbildet viser sakens vinkling. Et bilde er polysemisk, men det er bildeteksten som gir mening til bildet i den gitte teksten. Publikum tvinges med andre ord til å avlede meningen fra bildeteksten (Simonsen, 2012, s. 398). I VG-artikkelen er bildeteksten som følger: «ENDA TØFFERE: NAV-direktør Sigrun Vågeng er fornøyd med innsatsen i 2015, men sier det skal bli enda vanskeligere å svindle med trygd i 2016» (Haugan, 2016). Rent visuelt ser Vågeng imøtekommende ut på en kafé med rød-lakkerte negler og skinnjakke. Hun er stilig og «ENDA TØFFERE». Vågeng kan like godt se ut som om hun stiller opp til et portrettintervju, og bildeteksten er derfor helt nødvendig for at leseren skal sette bildet inn i en kontekst. Det varierer fra leser til leser hva han eller hun legger vekt på, men det elementet vi legger merke til først, vil legge føringer for meningsopplevelsen av hele bildet (Simonsen, 2012, s. 399). Det er kanskje ikke helt tilfeldig at VGs bildetekst derfor starter med disse ordene i blokkbokstaver: «ENDA TØFFERE». Når bildet settes i sammenheng med tekstens tittel, forstår leseren at saken handler om hvordan NAV oppdager trygdemisbruk. Et bilde av et ansikt har i mye større grad anledning til å røre noe ved oss. Bilder har mer direkte tilgang til følelsene våre enn det tekst har (Eide & Simonsen, 2009, s. 99). Når journalisten bruker et bilde av Vågeng, vil leseren i større grad sympatisere med henne.

Alle artiklene vi har analysert fra før NAV-skandalen, har enten NAV-ansatte eller NAV-bygg/NAV-logoer som hovedbilde. Hovedbildet signaliserer til leseren at saken er vinklet på NAVs premisser. Slik etableres en elitediskurs. Vi har en tendens til å behandle mediebildene som noe vi har sett, og ikke som noe mediert (Eide & Simonsen, 2009, s. 101). Det store bildet som fotografiene tegner, blir derfor avgjørende for vår oppfatning av andre. I dette tilfellet tegnes et bilde av at det er politikere og byråkrater som fører den rådende diskursen. Det kombineres med tekstens kildeutvalg, som er makthaverne. En kan si med

Allern (2018, s. 229) at sakene er lenket sammen som episoder i en lengre fortelling. Slik blir trygdemottakerne den underkommuniserte gruppen, som går under radaren, som ikke får uttale seg, og ikke får delta i definisjonsmakten. Med andre ord finner vi sterke indiksjoner i disse sakene på at definisjonsmakten er forbeholdt elitekildene.

Offerdiskursen

Her ser vi på offerdiskursen som etableres i VG etter at NAV-skandalen ble kjent. I alle tre artiklene er det vektlagt at trygdemottakerne er ofre. I artikkelen *Satt to måneder i fengsel etter NAV-dom: – Traumatisk står det: «Han håper han er rammet av NAV-skandalen»* (Spets et al., 2019). Ordet «rammet» signaliserer at en er uskyldig påvirket av noe utenfra. Det trekkes en parallell til at trygdemottakeren har hatt rent rulleblad og ingen tidligere bøter på samvittigheten. Slik etablerer journalisten en slags empatisk tiltro til mannen og etablerer en offerdiskurs. Et nytt avsnitt innledes med mellomtittelen *Holdt det skjult for barnebarna* (Spets et al., 2019). Det vekker assosiasjoner hos leseren. Når vi hører om mannen og barnebarna, vekkes assosiasjoner til en kjærlig bestefar som vil skåne barnebarna for muligheten for at han skal i fengsel. Hadde journalisten skrevet en mellomtittel som: *Holdt det skjult for bekjente*, ville den ikke vekket samme empatiske assosiasjoner i oss. Måten journalisten rammer inn teksten på, legger føringer for hvilken oppfatning vi har av den (Aalberg, 2012, s. 227). Bestefar er noe de fleste av oss har en relasjon til, mens bekjente oppleves som upersonlig.

I denne artikkelen blir kilden møtt med kritiske spørsmål av journalisten, noe som ikke er tilfellet i sakene før pressekonferansen 28. oktober 2019. I samtlige artikler i offerdiskursen er det vektlagt nærhet og andre språklige valører enn tidligere, som «hun sliter med helsen» (Spets et al., 2019). Underliggende grunner til hvorfor trygdemottakerne mottok trygd, var fullstendig fraværende før NAV-skandalen, mens i offerdiskursen trekkes årsaker frem som et viktig poeng. Slik vekkes det sympati for trygdemottakerne, men individualisering fjerner ikke nødvendigvis stigma. Selv om de ressursvake får delta i meningsfellesskapet som kilder, blir de plassert i visse stereotypiske, diskursive kategorier (Roslyng, 2020, s. 96). Selv om trygdemottakerne får styre historiefortellingen, er de satt inn i en fattigdomsdiskurs, som er vist eksempelvis i setningen: «Vi klarte å skrape sammen pengene» (Spets et al., 2019). Trygdemottakerne generaliserer når de settes inn i visse sosiokulturelle kategorier. Morlandstø (2010) skriver om et språk mellom idealer og realiteter i mediedekningen av psykiske lidelser. Hun peker på at journalistene ønsker å bidra med større åpenhet og innsikt, men ser at det kan forsterke fordommer og myter. Også Roslyng (2020) finner at selv om psykisk syke får styre historiefortellingen, blir de gitt spalteplass fordi de er syke. Så på sett og vis representerer de sykdommen sin, men gir sykdommen et ansikt. Sånn er det også for trygdemottakerne. De får delta i meningsfellesskapet, men som ofre for skandalen. De gir oss ikke bedre og dypere innsikt i livet til en som lever på trygd, eller hvordan det er å stå i et økonomisk avhengighetsforhold til NAV. Et av kjennetegnene til et demokratisk samfunn er ytringsfrihet og følgelig adgang til kommunikasjonskanaler. En slik kommunikasjonskanal er mediene. Ytringsfrihet er det første ordet i det første punktet i *Vær Varsom-plakaten* (Norsk Presseforbund, 2021, pkt. 1.1). Imidlertid er pressen fri og uavhengig og bestemmer selv hva som blir nyheter, og hvem vi bruker som kilder. Vi ser at når trygdemottakerne først får delta i nyhetsbildet, blir de tildelt offerrollen.

Det er en drastisk endring fra funnene som preges av svindlerdiskursen. Nå er det NAV som har utbetalt uberettiget stønad. Ansvar for konflikten forflyttes. Det illustreres eksempelvis i setningen: «NAV's feiltolkning av EØS-regelverket som har ført til at trygdemottagere har blitt uskyldig dømt» (Holmes & Fraser, 2019). I artikkelen *NAV-skandalen:*

Far og datter ble begge dømt (Holmes & Fraser, 2019) er det flere eksempler på hvordan trygdemottakerne blir fremstilt som ofre. I tittelen brukes begrepene far og datter. Mange av oss er kanskje far, har en far, har en datter eller er en datter. Slik kan leseren tolke seg selv inn i meningsinnholdet, og dermed vekker teksten følelser.

Trygdesnylterne fra VG-artikler før NAV-skandalen omtales nå som trygdemottakere. Saken er mer nyansert ettersom journalisten gir bakgrunnsinformasjon om mannen: Han mistet jobben og ble ufør. Han fikk innvilget arbeidsavklaringspenger og mottok dem mens han oppholdt seg i Italia. NAV mente at han ikke hadde krav på trygden han mottok, og hadde «mistanke om at han hadde fått urettmessige utbetalinger [...]» (Holmes & Fraser, 2019). Det er ikke hentet inn kommentarer fra NAV eller andre fra myndighetene. For artikkelens troverdighet skulle NAV hatt mulighet til å uttale seg, og det journalistiske materialet kan sies å være kildestyrt (Allern, 2018; Norsk Presseforbund, 2021, pkt. 1.2, 4.14). Videre kunne journalisten skapt mer balanse i disse artiklene ved å stille kritiske spørsmål til sine kilder, her trygdemottakere.

Den siste artikkelen, *Fikk NAV-soning stoppet: – Var ikke sikre på at NAV hadde gjort riktig* (Fraser & Spets, 2019), følger samme mønster og tendenser som de foregående sakene etter NAV-skandalen. Kvinnen som omtales, «ble dømt for bedrageri», ikke svindel. Det er NAV som har utbetalt urettmessig, og ikke kvinnen som har svindlet til seg: «[...] kvinnen urettmessig hadde fått utbetalt over 140.000 kroner fra Nav» (Fraser & Spets, 2019).

I alle tre artiklene er tendensen at ansvaret hviler på NAV. Trygdebrukerne blir ikke omtalt som svindlere, snyltere og misbrukere, men omtales som ofre. Tekstene belager seg i stor grad på ord og referentkjeder som leseren kjenner seg igjen i. Familiære begreper som bestefar, far og datter er positivt ladet og påkaller publikums sympati. Vi har alle en familie, og for de fleste av oss betyr det også kjære minner og relasjoner (Machin & Mayr, 2012, s. 17). Skandaleofrene får lov til å presentere sine unike historier, og publikum står derfor ansikt til ansikt ved dem. Kjernen i nærhetsetikken er «ansvaret for den individuelle Andre, for enkeltmennesket som står foran oss» (Brurås, 2010, s. 97). Leseren blir således påvirket til å sympatisere med trygdemottakerne.

Det som er særlig interessant, er hvordan den språklige skiftningen er så tydelig fra svindler- og elitediskursen til offerdiskursen. Ord og begreper som forelå i svindler- og elitediskursen, er utvisket. Stereotypiene, som svindler og snylter, som kom til uttrykk i journalistens penn (Bjerke, 2012, s. 89), er ikke lenger til stede. Slik utfordrer offerdiskursen de tidligere etablerte diskursene.

Kildeutvalg: Å komme til orde – hvilke følger har det?

Vi har avdekket tre diskurser som VG etablerer i sin omtale om trygdemisbruk. Nå ser vi på hva det vil si å delta i meningsfellesskapet, og hvilke følger det kan ha i et maktkritisk perspektiv. Dette handler om definisjonsmakt (Allern, 2018, s. 26). Samtlige av artiklene før NAV-skandalen har kun politikere eller NAV-ansatte som kilder. Det forteller oss hvem som får lov til å mene noe, og hvem som er utelatt fra meningsfellesskapet. En åpenbar konsekvens, som Allern (1996, s. 150–151) påpeker, er at når pressen intervjuer de som tar avgjørelsene, blir kommunikasjonen enveis. Å velge makthavere som nyhetskilder, i dette tilfellet NAV og politikere, uten å hente inn kritiske stemmer og/eller at journalisten unnlater å rette kritiske spørsmål til kilden, legger føringer for hvordan publikum danner meninger i den bestemte saken. Det blir lite rom for motforestillinger i de fire sakene når publikum ikke får presentert et nyansert bilde. Morlandstø (2010, s. 110–120) finner at mediene tenderte mot å hente inn profesjonelle kilder som uttalte seg på vegne av psykisk syke. Det samme ser vi i nyhetsartiklene om trygdemisbruk. Poenget illustreres tydelig i artikkelen

Nav jakter på stor-snylterne, der alle kildene er ansatte i NAV (Nilssen, 2012). De tre NAV-ansatte får snakke fritt om hvordan NAV jobber med å avdekke trygdemisbruk «ved å intensivere jakten på de største snylterne». En kan argumentere for at saken har utgangspunkt i, og henter sin aktualitet fra, ferske tall fra etaten som viser at 369 personer er anmeldt i årets første kvartaler. Likevel: Når det ikke hentes inn motforestillinger i artikkelen, gir den lite rom for publikum til å danne seg egne meninger. Et annet poeng er at journalisten inkluderer sin egen stemme i saken, blant annet gjennom spørsmål som «har snylterne blitt grådigere enn før?» (Nilssen, 2012). En av kjerneverdiene i journalistikken er forståelsen for egen rolleutøvelse. Oltedal og Ytterstad (2012, s. 59) skriver: «Det rådende journalistidealet i dag er at journalistens meninger ikke skal komme til syne i nyhetsartikkelen.» Rolleidealet har som formål å styrke tiltroen til det journalistiske arbeidet og signalisere en ubunden presse. Artikleleksempelen viser ikke bare omgang med eliter, men synliggjør også journalistens mulige verdier, syn på politikk og holdning knyttet til trygdemottakere. I spørsmålet ligger det en implikasjon, og den er at trygdemottakere er grådige.

I alle de fire artiklene nevnes trygdemottakerne som er anmeldt av NAV for misbruk, men kun indirekte. Enten er de representert i tall eller gjennom mer anonymiserte begreper som mann, svindler, snylter o.l. Når trygdemottakerne ikke har kommet til orde i disse artiklene, skapes det en distanse mellom leseren og de anmeldte. Dette er et uheldig maktforhold som skaper et *vi* som snakker om *dem* (Kellner, 2003, s. 9). Det strider også mot *Vær Varsom-plakaten*, som ber pressen slippe til ulike syn og forskjellige kilder i en sak (Norsk Presseforbund, 2021, pkt. 1.2, 4.14, 4.15). Når de med makt og posisjon får spalteplass, i vårt tilfelle NAV og politikere, er det på bekostning av ressursfattige trygdemottakere, som ikke får en andel i meningsfellesskapet. Når journalistene velger en slik kildeorientering, blir trygdemottakerne det usynlige folket (Allern, 1996, s. 151). Et annet interessant poeng er at mediene kalles den fjerde statsmakt (Allern, 2018), altså de skal rette søkelyset mot maktpersoner. Men det er ikke krav til journalisten om å finne frem til mennesker «uten makt og innflytelse som ikke representerer andre enn seg selv» (Allern, 2018, s. 150), som en kan tenke at trygdemottakere er. Det kan derfor virke ensidig å kun slippe til kilder med samme syn på saken og unnlate å hente inn nyanserende sider ved den (Norsk Presseforbund, 2021).

I de tre artiklene etter pressekonferansen der NAV-skandalen sprakk, ser vi heller ikke balanse mellom ulike synspunkter. Skiftet er totalt ved at trygdemottakerne, og ikke NAV, får komme til orde. Disse nyhetsartiklene vektlegger ikke lenger misbruket, men *hvordan* det påvirket kildene å bli anmeldt og/eller dømt. Det følelsesmessige aspektet fremheves, noe som eksemplifiseres godt i artikkelen: *Nav-skandalen: far og datter begge dømt*. Et stykke ute i artikkelen uttaler mannen: «Du føler deg kriminell. Du blir tråkket på» (Homes & Fraser, 2019). Her slipper trygdemottakeren inn i meningsfellesskapet, men til forskjell fra sakene før NAV-skandalen, som appellerte til rettferdighetsforståelsen til leseren, er det nå lagt til rette for at leseren skal sympatisere. Her vil vi trekke en parallell til nærhetsetikkens enkeltindivider i jeg–du–forholdet (Brurås, 2010, s. 96–97). Når vi møter enkeltmennesket, forsvinner kategorisering og generalisering. Om en knytter denne teorien opp mot forskningsfunnene, kan en argumentere for at når VG lar enkeltskjebnene tale, og trygdemottakerne selv får styre historiefortellingen, er de ikke lenger «stor-snyltere», slik som de ble kategorisert som før trygdeskandalen. Mennesket bakom tallene, og skjebnene bak NAVs feiltolkning av EØS-lovverket, utfordrer du-et, altså publikum, til å ta stilling til om de sympatiserer med dem eller ei. Imidlertid må nærhetsetikken nyanseres i denne sammenhengen. På samme måte som at journalistikken ikke skal være makthavernes velvillige referenter (Allern, 1996, s. 151), skal pressen heller ikke være partisk til fordel for andre kil-

der. Idealet er at mediene formidler et nyansert bilde, og det betyr å verken være partisk mot den ene eller andre kilden. Det objektive rolleidealet kan journalisten omgå i enkelte tilfeller, mener Brurås (2010, s. 97): når enkeltindividet fremstår som *kun seg selv*, for eksempel i en sårbar og kritisk situasjon i ulykkes- eller kriminaljournalistikk. NAV-skandalen er kriminaljournalistikk, og Brurås' unntak kan tas til inntekt for at de tre artiklene etter NAV-skandalen setter trygdemottakeren i sentrum. Gjennom at enkeltindivider får styre historiefortellingene, trer de ut av de sosiokulturelle kategoriene som er tillagt dem (Roslyng, 2020). Vi finner at trygdemottakere som får delta i meningsfellesskapet gjennom VG-artikler, blir humanisert.

Konklusjon

Denne studien har undersøkt hvordan trygdeeksport blir omtalt og gitt mening av VG i syv artikler fra perioden 2012–2019. Vi ser at i de fire sakene før NAV-skandalen ble kjent, dominerer svindler- og elitediskursen. Kildene er politikere og NAV-ansatte, mens trygdemottakerne ikke kommer til orde. Sakene er vinklet på myndighetspersoners syn, og journalisten stiller ikke kritiske spørsmål. Slik fremstilles trygdemottakerne som svindlere og økonomisk kriminelle. Artiklene inneholdt språklige friheter og forutsetninger, slik som implikasjoner og presupposisjoner. VG-sakene vi har sett på, er unyanserte og har en omgang med ord som er stigmatiserende. Slik fungerer de fire artiklene som en domstol der de tiltalte i praksis står uten forsvarer (Allern, 2003).

Rett etter at NAV-skandalen sprakk, ser vi et skifte i artiklenes vinkling. Det er ikke lenger NAV-ansatte og politikere som kommer til orde, men sakene er vinklet på trygdemottakerne. Følelsesmessige aspekter blir vektlagt i de tre sakene, der trygdemottakerne forteller hvordan de opplevde å bli dømt for trygdemisbruk, og offerdiskursen trår frem.

Våre resultater har flere likheter med Roslyng (2020) og Morlandstøs (2010) funn om hvordan pressen fremstiller ressursvake grupper i det offentlige ordskiftet. Kritisk diskursanalyse avdekker maktstrukturene, hvem som får definisjonsmakt, og kampene som utkjemper om diskursordenen. Gjennom kritisk diskursanalyse kan en se hvordan diskursiv orden, og følgelig samfunnsstrukturen, endres (Fairclough, 1992). Et vesentlig resultat av vår analyse er at journalistene spiller inn i den rådende stemningen, og ikke melder seg på med kritiske røster til det synet som har definisjonsmakt på det gitte tidspunktet.

Med NAV-skandalen som bakteppe vet vi at trygdemottakerne led under etatens feiltolkning av eget regelverk. I tråd med Faircloughs maktkritiske perspektiv mener vi at VG ikke vurderte sin egen rolle i dekningen av trygdeeksport. I sin omgang med elitekildene i de første fire sakene mener vi at journalistene ikke kikker makthaverne i kortene, og slik ikke tar samfunnsoppdraget på alvor. Samtidig stiller vi spørsmål om artiklene både *før* og *etter* Nav-skandalen er laget i tråd med de etiske retningslinjene for journalistikk. En fri og uavhengig presse skal etter Vær Varsom-plakaten gi bredde i kildeutvalget. Som vi har vist, har heller ikke de tre siste sakene et balansert kildeutvalg. Selv om pressen bør «beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner» (Norsk Presseforbund, 2021, pkt 1.5), skal journalister være kildekritiske til alle sine kilder, både makthavere og ofre.

Vi påstår ikke at de syv artiklene vi har undersøkt, representerer VGs dekning om trygdeeksport i sin helhet. At vår studie ikke er representativ, gir noen begrensninger. Derfor burde videre forskning på feltet gå bredere ut og se på flere artikler og flere publikasjoner. Vi mener likevel at vi har vist at de syv tekstene omtaler trygdemottakere i stereotyper, og at de er laget med et lite utviklet kildekritisk blikk.

Referanser

- Aalberg, T. (2012). Politisk kommunikasjon. I K. S. Orgeret (red.), *Norske Medier – journalistikk, politikk og kultur*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Allern, S. (1996). *Kildenes makt, ytringsfrihetens politiske økonomi* (2. utg.). Pax.
- Allern, S. (2003). Journalistikk som maktutøvelse. *Journalisten*. Hentet fra: <https://journalisten.no/journalistikk-som-maktutovelse/236199>
- Allern, S. (2018). *Journalistikk og kildekritisk analyse* (2. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Alvsing, F. (2016, 25.01.). Aldri har det vært anmeldt mer trygdesvindler. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/q5jIE/aldri-har-det-vaert-anmeldt-mer-trygdesvindler>
- Bjerke, P. (2010). Samfunnsoppdraget – fra forpliktelse til rettighet. I S. Allern & J. Roppen (red.), *Journalistikkens samfunnsoppdrag* (s. 68–91). IJ-forlaget.
- Brurås, S. (2010). Pressens rett eller publikums behov? Om presseetikkens moralfilosofiske legitimering. I S. Allern & J. Roppen (red.), *Journalistikkens samfunnsoppdrag* (s. 92–114). IJ-forlaget.
- Cohen, B. (1963). *The press and foreign policy*. Princeton University Press.
- Eide, E. (2002). «Down there» and «up here». «Europe's Others» in *Norwegian feature stories*. Unipub AS.
- Eide, E. & Simonsen, A. H. (red.) (2009). *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk*. IJ-forlaget.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity press.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. Arnold.
- Fairclough, N. (2001). *Language and power* (2 utg.). Longman.
- Fonn, B. K., Orgeret, K. S. & Simonsen, A. H. (2012). Marginalisering og normalisering i norske kvinneblader. I K. S. Orgeret (red.), *Norske medier – journalistikk, politikk og kultur*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Fraser, S. & Spets, K. (2019, 29.10.). Fikk NAV-soning stoppet: – Var ikke sikre på at NAV hadde gjort riktig. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/50e0LO/fikk-nav-soning-stoppet-var-ikke-sikre-paa-at-nav-hadde-gjort-riktig>
- Haugan, B. (2016, 26.01.). Slik tar hun NAV-svindlerne. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/4pRQq/slik-tar-hun-nav-svindlerne>
- Holmes, M. C. S. & Fraser, S. (2019, 30.10.). NAV-skandalen: Far og datter begge dømt. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/awePX7/nav-skandalen-far-og-datter-begge-doemt>
- Hågvar, Y. B. (2016). *Nyhetsjangerer i nettaviser. Tekstnormforskjeller mellom nett- og papirnyheter i VG, Dagbladet og Aftenposten 2010–2014*. Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo: Avhandling for graden ph.d.
- Jahren, A. (2015, 07.06.). Eriksson vil gjøre Nav-svindlerne utrygge. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/g8gyk/eriksson-vil-gjoere-nav-svindlerne-utrygge>
- Jørgensen, M. W. & Philips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur.
- Kellner, D. (2003). *Media spectacle*. Routledge.
- Machin, D. & Mayr, A. (2012). *How To Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*. SAGE Publications.
- Mediebedriftenes Landsforening (MBL). (2020). *Lesertall*. Hentet 12.03.2021 fra: <https://www.mediebedriftene.no/tall-og-fakta/lesertall/>
- Morlandstø, L. (2010). Medier, makt og psykisk helse. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 7(2), 110–120. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3010-2010-02-03>
- Nilssen, D. (2012, 30.05.). Nav jakter på storsnyltere. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/xaRGl/nav-jakter-paa-stor-snylterne>
- Norges Domstoler. (2020, 10.03.). *Høy tiltro til domstolene*. Hentet 10.03.2021 fra: <https://www.domstol.no/nyheter/hoy-tiltro-til-domstolene/>
- Norsk Presseforbund. (2021). *Vær Varsom-plakaten*. Hentet 05.03.2021 fra: <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>
- NTB (2010). *FrP: Vil stanse «trygdenarkomani»*. E24. Hentet fra: <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/Vb5l3l/frp-vil-stanse-trygdenarkomani>

- Oltedal, A. & Ytterstad, A. (2012). Journalistrollen og etikk. Om spenninger i forståelsen av journalistrollen. I K. S. Orgeret (red.) *Norske medier – journalistikk, politikk og kultur*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Roslyng, M. M. (2020). «Hit by life»: individualisation as (de)stigmatisation in media representations of mental illness. I H. Hornmoen, B. K. Fonn, N. Hyde-Clarke & Y. B. Hågvar (red.), *Media Health: The Personal in Public Stories* (s. 79–98). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215040844.2020>
- Simonsen, A. H. (2012). Visuell kultur – bilder, blikk, betydning. I K. S. Orgeret (red.), *Norske medier – journalistikk, politikk og kultur* (s. 385–403). Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Skovholt, K. & Veum, A. (2014). *Tekstanalyse: ei innføring*. Cappelen Damm.
- Sontag, S. (2004). *Å betrakte andres lidelse*. Pax.
- Spets, K., Sæther, A. S. & Ording, O. (2019, 28.10.). Satt to måneder i fengsel etter NAV-dom: – Traumatisk. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/jdxd9o/satt-to-maaneder-i-fengsel-etter-nav-dom-traumatisk>
- Svennevig, J. (2001). *Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Cappelen Damm.
- Svennevig, J., Margareth, S. & Vagle, W. (1999). *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*. LNU / Cappelen Akademisk Forlag.
- van Dijk, T.A. (1996). «Power and the News Media» I D. Paletz & C. Vinson (red.), *Political Communication in Action*. Hampton Press.
- Yule, G. (2017). *The Study of Language*. Cambridge University Press, Sixth Edition.